УДК 364.4:159.9:355.292(477)
DOI https://doi.org/10.32782/2787-5137-2026-2-11

Василь Петрович МОЙСЕЮК,
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри соціальної роботи
та соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
E-mail: moyseuk02@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4366-2402

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З ЧЛЕНАМИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ ЗАХИСНИКІВ УКРАЇНИ

Анотація. Вступ. *Повномасштабна війна в Україні зумовила глибокі трансформації в усіх сферах суспільного життя, висунувши на передній план питання соціального захисту та психологічної підтримки населення. Однією з найбільш уразливих та водночас пріоритетних категорій для державної соціальної політики сьогодні є родини військовослужбовців, які віддали життя за незалежність та територіальну цілісність батьківщини. Втрата близької людини за умов війни є надскладною психотравмою, яка руйнує звичний устрій сім'ї, викликає тривалу кризу горювання та потребує системного переформатування життєдіяльності. У цьому контексті традиційні підходи соціальної допомоги виявляються недостатніми, що зумовлює необхідність виокремлення та вивчення специфічних форм, методів та інструментів підтримки. Ефективна соціальна робота з членами сімей загиблих захисників України має базуватися на комплексному поєднанні правової, фінансової, психологічної та соціокультурної допомоги, що й зумовлює актуальність дослідження її особливостей.*

Мета статті *полягає у теоретичному обґрунтуванні та аналізі специфіки соціально-психологічної роботи з членами сімей загиблих захисників України, а також у визначенні шляхів оптимізації їхнього соціально-психологічного супроводу.*

Наукова новизна *дослідження полягає у систематизації сучасних викликів, з якими стикаються фахівці соціально-психологічної сфери під час взаємодії з родинами полеглих героїв, та в обґрунтуванні моделі проактивного кейс-менеджменту в умовах тривалого воєнного стану.*

Висновки*. У результаті дослідження досліджено комплексну структуру та динаміку потреб різних підгруп всередині родин полеглих військовослужбовців (вдів/вдівців, батьків, дітей), що дозволило обґрунтувати необхідність застосування диференційованого підходу в процесі їхньої довгострокової адаптації. Встановлено, що найбільш дієвою технологією підтримки таких сімей є проактивний кейс-менеджмент, реалізований через модель міжвідомчої взаємодії державних інституцій, закладів охорони здоров'я та громадського сектору на рівні територіальних громад за принципом «єдиного вікна». Водночас у процесі аналізу практики надання послуг виявлено високі ризики вторинної травматизації та емоційного вигорання самих соціальних працівників, що актуалізує потребу впровадження обов'язкових систем супервізійної підтримки кадрів та стандартизації протоколів кризової комунікації.*

Ключові слова: *соціально-психологічний супровід, члени сімей загиблих, захисники України, соціально-психологічна підтримка, соціальний захист, воєнний стан.*

Vasyl Petrovych MOISEIUK,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Lecturer at the Department of social work
and sociocultural activity named after T. Sosnovska,
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
«Kamianets-Podilskyi State Institute»,
E-mail: moyseuk02@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4366-2402

SPECIFICS OF SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL WORK WITH FAMILIES OF FALLEN DEFENDERS OF UKRAINE

Abstract. Introduction. *The full-scale war in Ukraine has led to profound transformations in all spheres of public life, bringing the issues of social protection and psychological support for the population to the forefront. Today, one of the*

© В. П. Мойсеюк, 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

most vulnerable and, at the same time, priority categories for state social policy is the families of servicemen, who gave their lives for the independence and territorial integrity of their homeland. The loss of a loved one under war conditions is an extremely complex psychological trauma that destroys the familiar structure of the family, causes a prolonged crisis of grief, and requires a systemic reformatting of life activities. In this context, traditional approaches to social assistance prove to be insufficient, which necessitates the identification and study of specific forms, methods, and tools of support. Effective social work with family members of fallen defenders of Ukraine must be based on a comprehensive combination of legal, financial, psychological, and socio-cultural assistance, which determines the relevance of researching its features.

***The purpose of the article** is to theoretically substantiate and analyze the specifics of social and psychological with family members of fallen defenders of Ukraine, as well as to determine ways to optimize their psychosocial support.*

***The scientific novelty** of the study lies in the systematization of contemporary challenges faced by social sphere specialists during their interaction with the families of fallen heroes, and in the substantiation of a proactive case management model under conditions of a prolonged martial law.*

***Conclusions.** As a result of the study, the complex structure and dynamics of the needs of various subgroups within the families of fallen servicemen (widows/widowers, parents, children) were investigated, which allowed for substantiating the necessity of applying a differentiated approach in the process of their long-term adaptation. It was established that the most effective technology for supporting such families is proactive case management, implemented through a model of interagency cooperation among state institutions, healthcare facilities, and the public sector at the local community level, based on the «single window» principle. At the same time, in the process of analyzing service delivery practices, high risks of secondary traumatization and emotional burnout among social workers themselves were revealed, which highlights the urgent need to implement mandatory supervisory support systems for personnel and to standardize crisis communication protocols.*

***Key words:** psychosocial support, family members of the fallen, defenders of Ukraine, psychosocial assistance, social protection, martial law.*

Вступ. На сьогодні питання організації та надання комплексної допомоги родинам полеглих військовослужбовців набуває критичного значення для національної безпеки, збереження людського капіталу та забезпечення тривалої соціальної стабільності держави. Актуальність цього напряму досліджень зумовлена насамперед масштабністю та затяжним характером сучасного збройного конфлікту, що спричиняє постійне зростання кількості сімей, які пережили непоправну втрату. Це формує стійкий суспільний запит на перехід від ситуативної чи виключно фінансової допомоги до довгострокових моделей системного соціального супроводу. Специфіка соціально-психологічної роботи з цією категорією населення полягає у надзвичайній складності психотравми, адже загибель близької людини в умовах бойових дій часто супроводжується феноменом ускладненого горювання, що додатково обтяжується тривалими процедурами ідентифікації або перебуванням у статусі родини безвісти зниклого. За таких обставин традиційні інструменти соціального захисту виявляються недостатніми, оскільки вимагають глибокої інтеграції правових, медичних, психотерапевтичних та соціокультурних практик. Водночас наявна система соціальних служб, особливо на рівні новостворених територіальних громад, часто демонструє неготовність до проактивного кейс-менеджменту через брак спеціалізованих кадрів, застарілі бюрократичні алгоритми та ризики вторинної травматизації клієнтів під час взаємодії з державними інституціями. Без належної професійної підтримки члени сімей загиблих героїв стикаються із високими ризиками соціальної ізоляції, депресивних станів, втрати економічної самостійності та десоціалізації. Відтак, теоретичне обґрунтування та практичне вдосконалення особливостей соціальної роботи з членами родин полеглих захисників України є не лише моральним обов'язком суспільства, а й безальтернативною стратегічною вимогою для розбудови стійкої, людиноцентричної системи соціальної сфери в умовах сучасних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема організації соціально-психологічної роботи з членами сімей загиблих захисників України є надзвичайно важливою та актуальною, про що свідчить стрімке зростання кількості наукових розвідок у цьому напрямку.

Вивченню загальних аспектів соціального захисту, правових гарантій та психологічного супроводу учасників бойових дій та їхніх родин присвячені наукові праці таких вітчизняних дослідників, як О. Безпалько, С. Богданов, О. Дикань, В. Завадська, О. Карагодіна, Н. Кабаченко, А. Капська, О. Кокун, Н. Романова, Т. Семигіна, С. Харченко, О. Шамич та інших. Проблема подолання наслідків бойової психічної травми, депресивних станів та специфіки переживання втрати (кризи горювання) в сім'ях військовослужбовців спонукала на проведення глибоких розвідок представників психологічної та медичної наук: Г. Ахмедової, К. Весельської, І. Галецької, М. Гридкадовця, Н. Зарецької, О. Лазорко, В. Осюк, М. Матіяш, В. Синиці,

Н. Шепетяк. Дослідження сутнісних аспектів інтеграції постраждалих осіб у територіальні громади та розвитку моделей проактивного кейс-менеджменту у соціальній сфері представлені у працях Н. Козлачкової, О. Ліщинської, І. Миговича, Л. Тюпті та ін.

Проте цілісного і системного дослідження безпосередньо соціально-психологічних особливостей роботи з членами сімей загиблих захисників в умовах тривалого воєнного стану нами не виявлено. На наш погляд, здійснення такого дослідження є актуальним та викликає значний науковий інтерес, зокрема, через необхідність розкриття специфіки впливу новітніх чинників (тривала ідентифікація, правова невизначеність, вторинна травматизація), що безпосередньо визначають ефективність соціальної роботи з цією категорією родин.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та аналізі специфіки соціально-психологічної роботи з членами сімей загиблих захисників України, а також у визначенні шляхів оптимізації їхнього соціально-психологічного супроводу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіка соціально-психологічної роботи з членами сімей загиблих захисників України визначається комплексною природою їхніх потреб, де правові, фінансові, медичні та психологічні проблеми переплітаються у єдиний деструктивний вузол. Організація підтримки таких родин вимагає від фахівця не лише володіння стандартним інструментарієм соціального захисту, а й глибокого розуміння психології військової травми, соціології сучасної сім'ї та навичок проактивного кейс-менеджменту. Ефективність будь-якого соціального втручання залежить від точності діагностики життєвої ситуації клієнта. Як зазначає О. В. Кокун, втрата близької людини на війні є деструктивним чинником, який одночасно руйнує фінансову стабільність, мікроклімат у родині та систему смисложиттєвих орієнтацій особистості [6, с. 42]. Теоретико-прикладне моделювання дозволяє виокремити три ключові блоки потреб, із якими стикаються члени сімей полеглих героїв, серед яких першочерговими є соціально-економічні та правові запити. Сюди належить необхідність отримання передбачених законодавством статусів, одноразової грошової допомоги, пільг на житлово-комунальні послуги, медичне обслуговування, а також вирішення питань спадщини та цивільно-правових спорів. Особливою підгрупою тут виступають родини, чиї близькі мають статус зниклих безвісти за особливих обставин або перебуваючих у полоні, які згодом були визнані загиблими, оскільки тривалий період правової невизначеності виснажує економічні ресурси родини та блокує можливість отримання законної допомоги [14, с. 89]. Важливу роль у мінімізації цих наслідків відіграє своєчасна та прозора комунікація державних органів із постраждалими [4].

Не менш важливими є психоемоційні та медико-соціальні потреби, оскільки втрата військовослужбовця запускає механізми травматичної скорботи. За дослідженнями М. Гридкадовця, класичні стадії горювання в умовах війни мають тенденцію до фіксації на етапах заперечення або гніву, трансформуючись у хронічні депресивні розлади, панічні атаки, прояви психосоматичних захворювань та посттравматичний стресовий розлад у членів родини [3, с. 114]. Н. Зарецька наголошує на тому, що такі стани потребують не просто разових консультацій, а тривалої та системної психологічної реабілітації [5]. Окрему групу становлять соціокультурні та комунікативні потреби, оскільки сім'ї часто відчувають дефіцит суспільного визнання подвигу їхнього родича, стикаються з нерозумінням або тактовними помилками з боку найближчого оточення, що веде до їхньої самоізоляції. Запровадження комеморативних практик та ритуалів увічнення пам'яті на рівні громади є дієвим засобом реінтеграції таких сімей [11]. Фахівець із соціальної роботи, а також психолог, має враховувати, що ці потреби не є статичними. На першому етапі, одразу після отримання сповіщення та під час поховання, домінують гострі психоемоційні та первинні юридичні запити. Від шести до дванадцяти місяців на перший план виходять проблеми довгострокової адаптації, міжособистісних конфліктів у родині та відновлення працездатності [2].

Однією з головних помилок сучасної практики є розгляд сім'ї загиблого як гомогенної групи з однаковими запитами. Наукові розвідки Т. Семигіної доводять, що кожна підгрупа всередині родини потребує специфічного підходу та окремих методик соціальної роботи [12]. Зокрема, дружини або чоловіки загиблих найчастіше беруть на себе весь тягар бюрократичного оформлення документів та виховання дітей в однобатьківській сім'ї. Соціально-психологічна робота з ними має бути спрямована на профілактику батьківського вигорання, стиму-

лювання економічної самостійності через перекваліфікацію чи сприяння працевлаштуванню, а також на подолання почуття провини вцілілого, де важливим інструментом стають групи взаємопідтримки [15]. Водночас утрата дорослої дитини, яка часто була єдиною опорою та джерелом сенсу життя, сприймається батьками старшого віку як біологічна та смислова катастрофа. Соціальний працівник у взаємодії з батьками має орієнтуватися на медико-соціальний супровід, організацію побутової допомоги та залучення їх до груп взаємодопомоги, де вони можуть розділити свій біль із тими, хто пережив аналогічну трагедію, що суттєво знижує ризики суїцидальної поведінки [7, с. 19]. Своєю чергою, психотрагедія дитини залежить від її віку, проте загальною рисою є загроза порушення соціалізації та деструктуризація образу майбутнього. Робота з дітьми потребує застосування арт-терапевтичних методів, ігрової терапії, організації оздоровлення та залучення менторів. Як зазначає В. Синиця, ключовим завданням соціального працівника є допомога вдові або вдівцю у збереженні стабільного емоційного зв'язку з дитиною, оскільки травмований дорослий часто емоційно відсторонюється від малечі [13, с. 233].

Традиційна кабінетна модель, коли клієнт має сам звертатися до різних інстанцій, у роботі з родинами загиблих є неефективною та шкідливою. Найбільш дієвою технологією визнано проактивний кейс-менеджмент, що передбачає самостійний вихід фахівця на родину після отримання інформації від територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки або органів місцевого самоврядування [1, с. 56]. Як зазначають дослідники, ефективне ведення випадку мінімізує часові втрати та підвищує рівень довіри до соціальних служб [10]. Процес супроводу за цією технологією складається з кількох послідовних етапів, починаючи від делікатного встановлення контакту і первинного оцінювання з метою виявлення гострих криз, суїцидальних ризиків чи фінансових проблем, і завершуючи розробкою індивідуального плану супроводу, де спільно з членами родини визначаються чіткі цілі, координація та залучення необхідних ресурсів.

З огляду на це, критичного значення набуває модель міжвідомчої взаємодії на рівні територіальної громади. Первинну ланку в цій системі займають територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, які забезпечують своєчасне інформування про факт загибелі та видачу документів військової частини, що дозволяє соціальному працівнику оперативно налагодити зв'язок з сім'єю та уникнути часових затримок. Наступним суб'єктом є органи соціального захисту населення, які безпосередньо здійснюють нарахування державних допомог, видачу посвідчень та оформлення пільг, забезпечуючи юридичний супровід і мінімізуючи бюрократичні процедури для клієнта. Заклади охорони здоров'я долучаються на етапі медичного обстеження, психосоматичної реабілітації та медикаментозної підтримки, приймаючи членів сімей на лікування за результатами скринінгу здоров'я, проведеного соціальними службами. Важливий гнучкий ресурс становлять громадські та благодійні організації, які надають гуманітарну допомогу, організовують табори для дітей та фінансують лікування, перекриваючи потреби, що не фінансуються з державного бюджету. Наостанок, релігійні громади забезпечують духовну підтримку, беруть участь у ритуальних та комеморативних заходах, сприяючи соціокультурній інтеграції та надаючи простір для духовного горювання. Створення такої екосистеми підтримки на рівні громади дозволяє реалізувати принцип єдиного вікна, коли родина не змушена повторно розповідати про своє горе у різних установах, що суттєво знижує рівень соціальної напруги та недовіри до владних інститутів [1].

У процесі дослідження було встановлено, що взаємодія фахівців соціальної сфери з членами сімей загиблих воїнів часто натрапляє на серйозні комунікативні бар'єри. Основними серед них є агресія та недовіра з боку клієнтів, що є природною психологічною реакцією на несправедливість втрати, причому цей гнів часто перенаправляється на представників держави. Також спостерігається емоційне закриття родини, викликане страхом перед жалістю або формальним ставленням, та професійна некомпетентність працівників, що виражається у використанні некоректних або банальних фраз, які знецінюють унікальність горя [9, с. 95]. Крім того, робота з деструктивними емоціями, хронічним горем та наслідками війни несе пряму загрозу для самих фахівців. Феномен вторинної травматизації та синдром емоційного вигорання серед соціальних працівників сьогодні досягають критичних показників. Як підкреслює Н. Романова, без системи професійної підтримки, такої як супервізії, інтервізії та балінтовські групи, фахівець швидко втрачає емпатію, стає формальним або, навпаки, над-

мірно емоційно включається в ситуацію клієнта, руйнуючи власне психічне здоров'я [9, с. 98]. Результативність та ефективність професійної діяльності соціальних працівників і психологів безпосередньо залежить від їх здатності зберігати психологічну стійкість, емоційну рівновагу та витримку. Тому, оволодіння міцними знаннями для профілактики професійного вигорання, набуття знань щодо збереження здоров'я, що і є основою для формування резильєнтності, стає дуже важливим завданням для сучасних соціальних працівників і психологів [8, с. 99].

Проблема належної підготовки кадрів соціономічного профілю до роботи в умовах криз є наріжним каменем сучасної вищої школи та вимагає впровадження спеціалізованих магістерських програм і сертифікованих курсів [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного теоретико-методологічного та прикладного аналізу специфіки надання підтримки родинам полеглих героїв було сформульовано низку узагальнень, які мають вагоме значення для розвитку сучасної соціально-психологічної сфери.

Насамперед у процесі наукового пошуку було досліджено комплексну структуру та динаміку потреб членів сімей загиблих захисників України, що дозволило спростувати уявлення про цю категорію клієнтів як про гомогенну групу та довести необхідність застосування гнучкого диференційованого підходу. Дослідженням охоплено специфічні запити різних внутрішньосімейних субгруп, внаслідок чого обґрунтовано, що дружини й чоловіки полеглих воїнів найчастіше потребують профілактики батьківського вигорання та стимулювання економічної самостійності, батьки старшого віку – тривалого медико-соціального нагляду та превенції суїцидальних намірів у ситуації «смислової катастрофи», а діти – спеціалізованої арт-терапевтичної допомоги для відновлення порушеної соціалізації. Окрім того, у роботі детально проаналізовано часову динаміку трансформації цих потреб, де на початкових етапах після втрати безумовно домінують гострі психоемоційні запити та первинне юридичне консультування, тоді як у довгостроковій перспективі (через шість-дванадцять місяців) на перший план виходять проблеми соціальної реінтеграції, подолання кризи горювання та відновлення працездатності.

Разом із тим, під час вивчення практичного складника реалізації соціальних послуг у територіальних громадах було встановлено, що найбільш ефективною та життєздатною технологією супроводу є проактивний кейс-менеджмент, який базується на принципі «єдиного вікна» та міжвідомчій інтеграції суб'єктів взаємодії. Встановлено чіткий алгоритм та функціональні обов'язки кожного учасника цієї системи на рівні громади, зокрема: координаційну роль територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, правозабезпечувальний потенціал органів соціального захисту, реабілітаційну функцію закладів охорони здоров'я, а також гнучкі ресурсні можливості громадських організацій та релігійних спільнот. Таке системне об'єднання зусиль дозволяє не лише оперативно реагувати на кризи в родині, а й докорінно знижує рівень бюрократичного тиску та запобігає вторинній травматизації клієнтів, яка неминуче виникає за умов ізольованого функціонування державних інституцій.

Отже, у межах аналізу прикладних аспектів взаємодії у системі «соціальний працівник/психолог – клієнт» було досліджено ключові комунікативні бар'єри та деструктивні чинники, що суттєво знижують якість надання допомоги постраждалим сім'ям. Встановлено, що природні прояви агресії, недовіри та емоційного закриття з боку травмованих родичів часто посилюються професійною некомпетентністю фахівців першої лінії контакту, які використовують некоректні, знецінювальні мовні штампи. Особливу увагу у дослідженні звернуто на те, що робота з глибокою військовою травмою та хронічним горем несе пряму загрозу для психічного здоров'я самих соціальних працівників, серед яких виявлено критично високі показники синдрому емоційного вигорання та вторинної травматизації. Це дозволяє стверджувати, що обов'язковою умовою розбудови дієвої моделі соціальної роботи в державі є кардинальна реформа вищої школи в контексті кризової підготовки кадрів, а також впровадження обов'язкових, фінансованих громадами супервізійних та інтервізійних практик для психологічної підтримки фахівців соціономічного профілю.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі визначено розробку та стандартизацію чітких протоколів кризової комунікації, а також створення механізмів їх впровадження у роботу фахівців соціальних служб з наступним моніторингом результативності застосування таких алгоритмів на практиці.

Література:

1. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навчальний. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2021. 196 с.
2. Ващенко І. В., Ващенко Т. М. Роль сім'ї у психологічному забезпеченні професійної діяльності та реабілітації військовослужбовців. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. Вип. 4 (68). С. 25–34. DOI: https://doi.org/10.33099/2617-1775/2022-68-4/25-34
3. Гридковець Л. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи: навч. посіб. У 3 т. Т. 3. Київ, 2018. 236с.
4. Дикань О. В. Державна політика соціального захисту ветеранів та членів їхніх сімей в Україні. *Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 2 (38). С. 102–109. DOI: https://doi.org/10.32843/2663-5240-2024-2-15(https://doi.org/10. 328 43/2663-5240-2024-2-15).
5. Зарецька Н. М. Психологічна реабілітація осіб, які пережили втрату внаслідок бойових дій: методичні рекомендації. Львів : Світ, 2023. 120 с.
6. Кокун О. В., Агаєв Н. А., Пішко І. О. Психологічна робота з членами сімей загиблих військовослужбовців : методичний посібник. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2022. 144 с.
7. Лазорко О. В. Особливості переживання втрати батьками полеглих героїв: соціально-психологічний аспект. *Психологічні перспективи*. 2024. № 43. С. 14–23. DOI: https://doi.org/10.29038/2227-1376-2024-43-laz
8. Мойсеюк В. П. Психологічні аспекти формування професійної культури соціальних працівників. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука.* НРЗВО «Камянець-Подільський державний інститут», №1 (2026). С. 96-101. DOI: https://doi.org/10.32782/3041-1351/2026-1-15.
9. Романова Н. М. Професійна культура та профілактика вторинної травматизації фахівців соціономічних професій. *Social Work and Social Education*. 2025. № 1 (12). С. 92–101. DOI: https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2025. 305361
10. Романова Н. М., Кабаченко Н. В. Кейс-менеджмент у системі надання соціальних послуг вразливим категоріям населення. *Соціум. Соціальна робота*. 2024. № 4. С. 51–59. DOI: https://doi.org/10.24144/2524-0609.2024.4.51-59
11. Савельєва Ю. М. Комеморація та соціальна інтеграція родин загиблих учасників війни: регіональний досвід. *Український соціологічний журнал*. 2023. № 2. С. 77–85. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/11
12. Семигіна Т. В. Сучасні технології соціальної роботи: від теорії до практики в умовах криз. *Український соціум*. 2023. № 3 (86). С. 45–58. DOI: https://doi.org/10.15407/socium2023.03.045
13. Соціальні технології в умовах війни: теорія, методика, інноваційні практики : монографія. За заг. ред. Н. Сейко. Житомир : ЖДУ, 2026. 423 с.
14. Харченко С. В., Завадська В. М. Соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей: законодавчий та практичний аспекти. Київ : Логос, 2024. 208 с.
15. Шамич О. М. Групи взаємодопомоги як інструмент соціально-психологічної реінтеграції жінок, що втратили чоловіків на війні. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 12. Психологічні науки. 2025. Вип. 19 (64). С. 115–124. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2025.19(64).12

References:

1. Bezpalko, O. V. (2021). Sotsialna robota v hromadi : navchalnyi. posibnyk. [Social Work in the Community]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 196 p. [in Ukrainian].
2. Vashchenko, I. V., & Vashchenko, T. M. (2022). Rol sim'i u psykholohichnomu zabezpechenni profesiinoi diialnosti ta reabilitatsii viiskovosluzhbovtsiv [The role of the family in psychological support of professional activity and rehabilitation of military personnel]. *Journal of the National Defense University of Ukraine*, *4*(68), 25–34. DOI: https://doi.org/10.33099/2617-1775/2022-68-4/25-34 [in Ukrainian].
3. Grydkovets, L. (2018). Osnovy reabilitatsiinoi psykholohii [Basics of rehabilitation psychology: coping with the aftermath of the crisis]: podolannia naslidkiv kryzy: Navchalnyi posibnyk (Vol. 3). Kyiv. [in Ukrainian].
4. Dykan, O. V. (2024). Derzhavna polityka sotsialnoho zakhystu veteraniv ta chleniv yikhnikh simei v Ukraini. [State policy of social protection for veterans and their family members in Ukraine]. *Public Management and Administration*, No. 2 (38), P. 102–109. DOI: https://doi.org/10.32843/2663-5240-2024-2-15. [in Ukrainian].
5. Zaretska, N. M. (2023). Psykholohichna reabilitatsiia osib, yaki perezhyly vtratu vnaslidok boiovykh dii: metodychni rekomendatsii. [Psychological rehabilitation of individuals who have experienced loss due to combat operations: Methodological recommendations]. Lviv: Svit, 120 p. [in Ukrainian].
6. Kokun, O. V., Ahaiev, N. A., & Pishko, I. O. (2022). Psykholohichna robota z chlenamy simei zahyblykh viiskovosluzhbovtsiv : metodychnyi posibnyk. [Psychological work with families of fallen soldiers: A methodological guide]. Kyiv: NDC GP ZSU, 144 p. [in Ukrainian].
7. Lazorko, O. V. (2024). Osoblyvosti perezhyvannia vtraty batkamy polehlykh heroiv: sotsialno-psykholohichnyi aspekt. [Features of grief experienced by parents of fallen heroes: A socio-psychological aspect]. *Psychological Perspectives*, No. 43, P. 14–23. DOI: https://doi.org/10.29038/2227-1376-2024-43-laz. [in Ukrainian].

8. Moiseiuk, V. P. (2026). Psykholohichni aspekty formuvannia profesiinoi kultury sotsialnykh pratsivnykiv. [Psychological aspects of the formation of professional culture among social workers]. *Social Work and Psychology*: Education and Science. Kamianets-Podilskyi State Institute, No. 1 P. 96–101. DOI: https://doi.org/10.32782/3041-1351/2026-1-15. [in Ukrainian].

9. Romanova, N. M. (2025). Profesiina kultura ta profilaktyka vtorynnoi travmatyzatsii fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii. [Professional culture and prevention of secondary traumatization among professionals in socionomic fields]. *Social Work and Social Education*, No. 1 (12), P. 92–101. DOI: https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2025.305361. [in Ukrainian].

10. Romanova, N. M., & Kabachenko, N. V. (2024). Keis-menedzhment u systemi nadannia sotsialnykh posluh vrazlyvym katehoriiam naselennia. [Case management in the system of providing social services to vulnerable population groups]. *Socium. Social Work*, No. 4, P. 51–59. DOI:https://doi.org/10.24144/2524-0609.2024.4.51-59. [in Ukrainian].

11. Saveliieva, Yu. M. (2023). Komemoratsiia ta sotsialna intehratsiia rodyn zahyblykh uchasnykiv viiny: rehionalnyi dosvid. [Commemoration and social integration of families of fallen war participants: Regional experience]. *Ukrainian Sociological Journal*, No. 2, P. 77–85. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/11. [in Ukrainian].

12. Semyhina, T. V. (2023). Suchasni tekhnolohii sotsialnoi roboty: vid teorii do praktyky v umovakh kryz. [Modern social work technologies: From theory to practice in crisis conditions]. *Ukrainskyi sotsium*, No. 3 (86), P. 45–58. DOI: https://doi.org/10.15407/socium2023.03.045. [in Ukrainian].

13. Seiko, N. (Ed.). (2026). Sotsialni tekhnolohii v umovakh viiny: teoriia, metodyka, innovatsiini praktyky [Social technologies in terms of war: theory, methodology, innovative practices] (Monograph). ZhDU. 423p. [in Ukrainian].

14. Kharchenko, S. V., & Zavadska, V. M. (2024). Sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtsiv ta chleniv yikh simei: zakonodavchyi ta praktychnyi aspekty. [Social protection of servicemen and their family members: Legislative and practical aspects]. Kyiv: Lohos, 208 p. [in Ukrainian].

15. Shamych, O. M. (2025). Hrupy vzaiemodopomohy yak instrument sotsialno-psykholohichnoi reintehratsii zhinok, shcho vtratyly cholovikiv na viini. [Mutual aid groups as a tool for the socio-psychological reintegration of women who lost their husbands in the war]. *Psychological Sciences*, Issue 19 (64), P. 115–124. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2025.19(64).12. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 30.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.10.2026